

Ks. dr hab. Piotr Duksa, prof. UWM
Katedra Nauk o Rodzinie
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. Radosław Bernarda Herki SAC

**pt. „Katecheza dorosłych w dziele nowej ewangelizacji
na tle przemian społeczno – kulturowych w Polsce”,
napisanej pod kierunkiem dr hab. Beaty Bilickiej**

Toruń 2018, ss. 353

W teorii i praktyce katechetycznej dużą uwagę zwraca się dzisiaj w Polsce na religijną formację dzieci i młodzieży, niedostatecznie jeszcze zauważając znaczenie i rolę formacji religijnej osób dorosłych. Człowiek bowiem dorosły jest pierwszym, podstawowym adresatem, i zarazem podmiotem życia oraz działania wspólnoty Ludu Bożego (zob. DCG 20; CT 43), jak i pierwszym podmiotem w wychowaniu młodego pokolenia. Każdego dnia zmaga się z natłokiem spraw, problemów i wątpliwości, potrzebuje nieustannej pomocy ze strony Kościoła, pewnych i dobrych wskazówek co do troski o formację własnej wiary. Katecheza dorosłych jest pierwszą, najważniejszą formą chrześcijańskiej formacji, jaką Kościół podejmuje dla dobra człowieka. Ks. Radosław Bernard Herka wkracza w ten właśnie problem swoją rozprawą dokorską, przedstawiając refleksję dotyczącą katechezy dorosłych w Polsce po 1989 roku.

1. Przedmiot i struktura rozprawy

Konkretnym celem Doktoranta była „próba odpowiedzenia na pytania, wynikające z tematu dysertacji: jak wyglądała kondycja polskiej katechezy dorosłych po 1989 roku? Jakie

1-28

miejsce w dziele nowej ewangelizacji odgrywała ta wyjątkowa i uprzywilejowana forma działalności Kościoła katolickiego, przy uwzględnieniu specyfiki przemian społeczno-kulturowych w Polsce na przestrzeni lat 1989-2013? Na ile wypracowana w posoborowych dokumentach Kościoła katolickiego teoria nt. katechezy osób dorosłych, miała przełożenie na praktykę katechetyczną w naszej Ojczyźnie?” (s. 51).

Trzeba zauważyć, że dotąd, wśród piszących o katechezie dorosłych nikt nie badał tego zagadnienia pod tym właśnie kątem. Stąd też zadanie jakie postawił sobie Doktorant, należy uznać za zasadne i pożyteczne.

Recenzowana rozprawa składa się z wykazu skrótów, bibliografii, wstępu, trzech rozdziałów i zakończenia.

Zawierający 38 stron, bogaty zestaw bibliografii (778 pozycji) wskazuje na źródła oraz literaturę przedmiotu i pomocniczą.

We wstępie (s. 46-58) Autor obszernie prezentuje zakres badań i analiz badawczych, przedstawia cel podjęcia refleksji naukowej, wskazuje na literaturę źródłową i przedmiotową, charakteryzuje metodę i omawia strukturę pracy.

Rozdział pierwszy (s. 59-127) ma charakter wprowadzający i nosi tytuł „Polskie społeczeństwo i Kościół katolicki w dobie transformacji ustrojowej”. Omawia zmiany, jakie zaszły w polskim społeczeństwie po 1989 roku, proces przejścia z ustroju komunistycznego do demokracji, przeobrażenia w polskim systemie gospodarczym. Zwraca uwagę na zmianę podejścia Polaków do życia społecznego, kultury, religii i moralności. Opisuje sytuację Kościoła katolickiego i rolę, jaką odegrał w polskim społeczeństwie po 1989 roku.

W rozdziale drugim (s. 128-220), zatytułowanym „*Idea nowej ewangelizacji w posoborowej refleksji Kościoła katolickiego*”, znajdujemy opisane działania ewangelizacyjne i reewangelizacyjne podjęte na różnych polach działalności duszpasterskiej przez Kościół katolicki w Polsce po 1989 roku. Treści te poprzedza wyjaśnienie pojęć: apostołstwo, ewangelizacja, nowa ewangelizacja oraz prezentacja kierunków nowej ewangelizacji wskazanych przez ostatnich papieży (bł. Pawła VI, Jana Pawła I, św. Jana Pawła II, Benedykta XVI).

1-12

Rozdział trzeci rozprawy (s. 221-336) „Katecheza dorosłych w procesie ewangelizacji” poświęcił Autor ważnym aspektom katechezy dorosłych, jakimi są jej wymiary: eklezjalny, antropologiczny, teologiczny, ze szczególnym uwzględnieniem roli wspólnoty Kościoła, wspólnot podstawowych i naturalnych środowisk, w których powinna być ona prowadzona. Opisuje problemy, z jakimi spotkała się katecheza dorosłych w Polsce po 1989 roku i proponuje kilka praktycznych rozwiązań odnośnie do skutecznego prowadzenia tej formy katechezy współcześnie.

W zakończeniu rozprawy (s. 337 - 343) Autor podsumowuje dokonane w pracy analizy, syntetycznie i całościowo ujmuje badane kwestie oraz prezentowane wnioski, odnosząc je do aktualnych wyzwań i potrzeb duszpasterskich. Jest tu sporo uwag oceniających i wartościujących.

Całość pracy zamyka jej streszczenie w języku angielskim i włoskim.

2. Ocena formalna

Praca w swoim układzie jest logiczna i spójna. Świadczy o tym plan pracy, wskazujący na systematycznie rozwijającą się problematykę. W poprawnej konstrukcji „Wstępu” znajdziemy rzeczowe wprowadzenie do podejmowanego problemu, jego jasne sformułowanie i uzasadnienie oraz sposób jego przedstawienia, a także informacje o zastosowanych w pracy metodach, jak i omówienie literatury źródłowej i przedmiotowej. Poprawna jest także konstrukcja „Zakończenia”. Stanowi ono precyzyjne podsumowanie przeprowadzonych analiz.

Doktorant dołożył wszelkich starań, by zgromadzić obszerną bibliografię, która została w sposób wyczerpujący wykorzystana w rozprawie. Już sam pokaźny wykaz bibliograficzny, ma wielką wartość badawczą, stanowiąc materiał do ewentualnych dalszych dociekań naukowych. Obfitość pozycji bibliograficznych wymagała odpowiedniego pogrupowania materiału, co Doktorant uczynił w sposób przejrzysty i metodologicznie poprawny. Podział źródeł na dokumenty Soboru Watykańskiego II, nauczanie papieży,

1-12

dokumenty Stolicy Apostolskiej, dokumenty Kościoła katolickiego w Polsce i dokumenty państwowe - wydaje się być jak najbardziej uzasadniony.

Autor wykazał się umiejętnością analizowania źródeł oraz tworzenia syntezy, również formułowania myśli i wniosków. Czyni to w sposób przejrzysty, jasny, krytyczny, zgodny z założeniami metodologicznymi. Jest wierny i konsekwentny w przedstawianiu kolejnych zagadnień, w porządku wyznaczonym planem dysertacji. Zgodnie z nim poddał rzetelnej analizie dostępne materiały źródłowe. Dotarcie do tak bogatej bibliografii, a także ich wnikliwa analiza, podnosi zdecydowanie wartość recenzowanej przeze mnie pracy. Autor umiejętnie wprowadza w każdy z trzech rozdziałów pracy i następnie starannie podsumowuje jego wyniki. Rozprawa posiada bardzo bogatą dokumentację w dobrze sporządzonych przypisach.

Formalny walor pracy podnosi także jasny, klarowny język. Na uznanie zasługuje również, będące na wysokim poziomie profesjonalizmu, komputerowe przygotowanie tekstu (układ graficzny). Wszystko to sprawia, że pracę czyta się z dużym zainteresowaniem.

3. Ocena merytoryczna

Poddając krytycznej ocenie rozprawę doktorską ks. Radosława Bernarda Herka, należy podkreślić, iż podjęty temat jest ważny, aktualny i potrzebny, zwłaszcza w kontekście duszpasterskim, tym bardziej, że w takiej formie nie był dotychczas opracowany. Zasadniczym celem było przedstawienie realnej sytuacji katechezy dorosłych w Polsce po 1989 roku. Z lektury zaprezentowanych badań i analiz można wyciągnąć wniosek, iż Doktorant w pełni wywiązał się z podjętego zadania i zrealizował je w sposób rzetelny, przekonujący. Co więcej wskazał na: potrzebę odbudowania w polskim społeczeństwie autorytetu Kościoła, błędy w organizacji i prowadzeniu katechezy dorosłych w parafii, ale też sformułował wnioski i postulaty pastoralne dotyczące prowadzenia katechezy dorosłych we współczesnym duszpasterstwie. Nie zabrakło także zagadnień odnoszących się do dydaktyki osób dorosłych i metod stosowanych w katechezie parafialnej.

1,2

Poddawana ocenie rozprawa doktorska świadczy o dużej wiedzy Doktoranta, nie tylko na temat katechezy dorosłych ale i odnośnie do problemów i wyzwań pastoralnych Kościoła katolickiego w Polsce. Nie bez znaczenia jest fakt, że Autor pracy jest czynnym duszpasterzem, któremu nie są obce współczesne wyzwania i problemy pastoralne.

Dysertacja nie pozostawia żadnych wątpliwości, co do trafności wyboru źródeł i literatury przedmiotu. Podjęty zakres badań budzi uznanie dla Autora wobec podjętej pracy, która jawi się jako złożona od strony merytorycznej i szeroka w swym materiale badawczym. Tym bardziej, że podjęte zadanie – analiza katechezy dorosłych po roku 1989 - zostało spełnione w sposób wnikliwy i dojrzały. Wnikliwość ujawniają rzetelnie przeprowadzone analizy, a dojrzałość – formułowane wnioski umotywowane logicznie i naznaczone rysem praktycznym, pastoralnym.

4. Problemy dyskusyjne

Dobrze się stało, że Autor pracy nie zatrzymał się tylko na teoretycznym ukazaniu znaczenia katechezy dorosłych, jako ważnego elementu w procesie ewangelizacji i reewangelizacji w Polsce po roku 1989, ale dokonał także podsumowania, wyciągnięcia wniosków, krytycznej oceny i odniesienia praktycznego, odpowiadając na pytanie – czy katecheza dorosłych tym zadaniom sprostała?

„Niestety, pomimo wzniośle formułowanych postulatów, istniała wciąż nagła potrzeba uświadamiania duchowieństwu i katechetom, roli i miejsca katechezy dorosłych w Kościele. Duchowni często przejawiali brak zainteresowania tą formą działalności. Wynikało to z osobistych kompleksów, z braku czasu, ze strachu przed podjęciem dialogu z osobami dorosłymi, żyjącymi w konkretnych środowiskach, borykającymi się ze swoimi problemami. Zapominali o tym, że od owocności przeprowadzonych przez nich spotkań z dorosłymi będzie zależało ich nawrócenie oraz chrześcijańskie wychowanie młodego pokolenia, oraz kondycja duchowa społeczeństwa. Podejmowana katechizacja w parafiach nie spełniała swojego zadania, gdyż zawarte w nich treści przekazywane były w sposób nieatrakcyjny, niewiarygodny i irracjonalny, obniżając rangę poruszanych zagadnień

1/12

związanych z wiarą, nauką społeczną Kościoła, czy życiem wspólnoty Kościoła. Odpowiedzialni za katechezę dorosłych w Polsce, często nie chcieli razem ze świeckimi poszukiwać na drodze dialogu twórczych rozwiązań ważnych kwestii, dotyczących ludzkiej egzystencji w oparciu o naukę, którą głosi Kościół. W konsekwencji nie przyczyniało się to do skutecznej przemiany kultury i życia społecznego. Poważniejszym problemem stało się również niedostosowanie przez duszpasterzy i katechetów, form przekazu treści oraz języka przepowiadania katechetycznego dla dorosłych. Język ten był często przesycony żargonem teologicznym, niezrozumiałymi dla odbiorcy sloganami, czy wreszcie apodyktyzmem, monotonią i moralizatorstwem” (s. 339).

Jako pracownik naukowy, zajmujący się od wielu lat katechezą i proboszcz parafii, na co dzień zmagający się z problemem katechezy dorosłych, w całej rozciągłości zgadzam się z powyższą diagnozą, przedstawioną przez Autora pracy. Nie ułatwia nam podejścia do problemu katechezy dorosłych fakt, że w parafiach mamy do czynienia zarówno z dorosłymi wierzącymi, poszukującymi, obojętnymi, jak i niewierzącymi. Wszyscy oni potrzebują konkretnego zainteresowania ze strony Kościoła, ale na innym poziomie. Dodatkowym problemem jest brak dobrych programów duszpasterskich oraz ciekawych i atrakcyjnych pomocy dydaktycznych do prowadzenia katechezy parafialnej dla dorosłych.

W powyższym kontekście, w ramach otwartej dyskusji naukowej, proszę Autora pracy (jako teoretyka i praktyka działalności duszpasterskiej i katechetycznej) o wskazanie, zaproponowanie konkretnych rozwiązań praktycznych, które pozwoliłyby na poprawę obecnej sytuacji odnoszącej się do katechezy dorosłych w Polsce. Jakie widzi Autor pracy możliwości działania w tym względzie, sposoby motywacji, sprzyjające bądź nie uwarunkowania zewnętrzne?

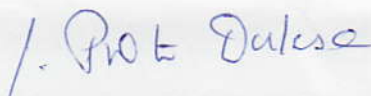
Czy któryś z omówionych w pracy programów parafialnej katechezy dorosłych realizowanych w innych krajach, mógłby – zdaniem Doktoranta – znaleźć zastosowanie w polskiej katechezie dorosłych, czy też raczej istnieje potrzeba wypracowania własnego programu? Ewentualnie który z przedstawionych projektów, realizowanych w parafialnej katechezie dorosłych w innych państwach Europy i świata, jest najbliższy specyfice polskiego duszpasterstwa i naszych uwarunkowań?

1/19

5. Wniosek końcowy

Recenzowana rozprawa doktorska spełnia w sposób nie budzący wątpliwości wymagania merytoryczne i formalne stawiane dysertacjom doktorskim. Jest owocem rzetelnej i krytycznej refleksji naukowej. Autor podjęty temat opracował wyczerpująco, w sposób wskazujący na dojrzałe i krytyczne podejście do analizowanych kwestii. W tle rozprawy widoczny jest bardzo dobry warsztat naukowy, na bazie którego powstała praca. Na uznanie zasługuje także redakcyjno-korektorskie przygotowanie tekstu.

Przedkładam zatem Radzie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu wniosek o dopuszczenie ks. Radosława Bernarda Herki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. dr hab. Piotr Duksa, prof. UWM

Olsztyn, 4 maja 2018 r.